

Predstavka našeg Episkopata.

Sa svoga zborovanja, što ga je držao jugoslavenski katolički episkopat u Zagrebu od 24. do 29. IV. o. g., odasiao je Njeg. Veličastvu, kralju, predsjedništvu ministarstva te ministarstvu vjera ovu predstavku:

Kad smo ono s tolikim oduševljenjem i radosti pozdravili osnutak naše nove ujedinjene domovine, vjerovali smo, da će se u njoj kao ravnopravna braća jednako voljko i zadovoljno osjećati kako Srbin tako i Hrvat i Slovenac, a poimence smo držali, da katolička Crkva ne će nigda imati razloga potužiti se, da se zapostavlja ili dapače ugrožava sloboda njezina života i djelovanja. To nam se i poručivalo od najuglednijih lica i najviših mjesta, a mi smo to rado vjerovali, jer smo znali, da je samo jednakost i ravnopravnost — a ovo čini zadovoljstvo svih državljana u državi — jedini pouzdani osnov napretka i sreće, i jer smo držali, da to znadu i oni, koji upravljaju udesom naše države.

A šta bi?

Otkud nezadovoljstvo u državi?

Nije naš posao, da se bavimo politikom kao takovom; ali kao ocevi i pastiri svojih katoličkih vjernika ne možemo a da ne dademo oduška teškom bolu srca svoga, što ga osjećamo gledajući, kako se državna politika tako provodi, da se jednakopravna braća sve više otuđuju, odvajaju i omražuju, tako, da se sve više razvaja jaz između njih, te se već sve češće ponavljaju kobne riječi o amputaciji i separaciji. Ovoja nijesmo smjeli prešutjeti, jer kao što su uopće crkveno-politička pitanja i državno-politički odnošaji u nekoj zemlji u uzajamnoj vezi i ovisnosti, tako držimo, da je današnje jadno stanje katoličke Crkve u našoj državi nezreo plod nezdravih općih političkih odnošaja u zemlji. I tkogod iskreno ljubi ovu našu ujedinjenu domovinu, ne smije se samo zadovoljiti s boli u srcu, već mora i poraditi, da se te prilike poprave. Mi biskupi, od Boga postavljeni pastiri svog stada, nijesmo prestali uozoravati kraljevsku vladu na nepravde, povrede i krivice, što se nanose Crkvi katoličkoj, a i to je jedan od bitnih razloga nezadovoljstva Hrvata i Slovenaca. Svjedoci su našega mara mnoge naše predstave, koje su skoro sve ostale bez uspjeha, a velika većina njih k tome i bez svakoga odgovora. Ljubav za domovinu i narod ipak nas sili, da u ozbiljnoj ovoj predstavi u kratko ponovimo naše dosadašnje nastojanje oko ozdravljenja crkveno-političkih prilika u zemlji — koje su očito neprijateljske Crkvi katoličkoj — što bi bitno doprinijelo i ozdravljenju državno-političkih prilika u domovini. Dodajemo samo neke nove stvari.

Početak kulturnoga boja.

Kulturni program kraljevske vlade, čini se, ide izravno za tim, da se kršćanski značaj nastave upravo uništi. To se najprije jasno pokazalo u Bačkoj, Banatu i Baranji, gdje su se katoličke konfesionalne škole redomice zatvarale, zgrade se otimala, pak i privatne zgrade katoličkih redova upotrijebile za državne škole, a siromašne redovnice iz njih izgonile; svećenstvu se ulaz u škole sasvim zabranio, t. j. škole su u potpunom smislu lajicizirane.

Zagrebački nadbiskup i drugi biskupi ponovno su se odlučno zalagali za to, da se te nepravde dokinu, a i jugoslavenski episkopat obratio se enrgičnom predstavkom iz svoje skupne sjednice od 4. maja 1921. br. 5., onda uži odbor episkopata iz sjednice od 23. septembra 1921. br. 33., za tim 13. januara 1922., gdje se iznose i konkretni predlozi, kako bi se u sporazumu s katoličkim Episkopatom mogla stvar urediti, dok se ne donese novi školski zakon.

Srbijanski zakoni proti katolicima.

Na sve ovo došlo nam je jedino riješenje ministarstva prosvjete od 18. oktobra 1921. br. 47.056., u kojem nam se kaže, da je sve učinjeno na osnovu zakona o narodnim školama od 19. aprila 1904. kraljevine Srbije, koji je riješenjem ministarskog savjeta od 20. augusta 1920. br. 10.030 primijenjen Bačkoj, Banatu i Baranji. Ne ćemo pitati, je li bilo potrebno školski zakon kraljevine Srbije primjenjivati novim krajevima, u kojima su sasvim druge prilike, a zakoni treba da odgovaraju potrebama i prilikama, već ćemo samo jedno istaknuti. I po tom zakonu dopuštene su privatne škole, kako spominje i ministarsko riješenje, i sve bi katoličke škole jamačno bile spremne udovoljiti svim propisima zakona, da su bile na to upozorene. Dapače sestre u Velikom Bečkereku zamolile su dozvolu, da za 14.000 katolika mogu zadržati svoju školu, koju ondje vode već 42 godine, te su se izjavile spremnima ispuniti sve uvjete, koje odredi ministarstvo, pak su dobile riješenje: »Ministarstvo prosvjete ne drži potrebnim, da dađe dozvolu za opstojanje toj katoličkoj školi, jer da u Velikom Bečkereku imade državna škola, a njegov da je princip ne dozvoljavati ni konfesionalnih ni narodnih škola— a ipak je to isto ministarstvo u tom istom gradu dozvolilo za 1200 židova konfesionalnu židovsku školu.

Novi školski zakoni.

Međutim ovo nam je iskustvo vrlo dragocjeno za prosuđivanje novog školskog zakona za pučke škole, koji je izradio odbor. Tu se proglašuje kao vrhovno načelo, da je sva pučka nastava državna (čl. 2.) i sve predmete, pak i vjeronauk imade predavati samo državno učiteljstvo (čl. 51.), knjige za vjeronauk odobrava ministar vjera (čl. 53.), privatne škole mogu se osnivati samo ondje, gdje nema državne škole. Ima se dakle isto očekivati u čitavoj kraljevini, što se sad dešava u Bačkoj Banatu i Baranji.

U ime katoličkog Episkopata najodlučnije su osobno i posebnom predstavkom od 14. januara 1922. u Beogradu prosvjedovali protiv ovih načela osnove predsjednik užega odbora sa članovima drom A. Jegličem i msgrm A. Akšamovićem. Odgovora nijesmo dobili nikakova, ali zato se javlja u novinama, da će ta ista osnova doći u raspravu u skupštini. Mi ne možemo nego li ponoviti ono, što je rečeno u toj predstavi: »Katolička Crkva i katolički roditelji ne mogu se nikada odreći svojih prava, pak će morati u najodrešitiju i najoštriju borbu za slobodu nastave... Je li pak takva borba nama potrebna, je li za našu mladu državu korisna, o tom ne treba da govorimo.«

Proti Marijnim kongregacijama.

Ali ruka državne vlasti seže i u sam nutrašnji život katoličke Crkve. To se vidi iz progona Marijinih kongregacija, koje su čisto pastoralna uredba katoličke Crkve, priznate i dopuštene u čitavom svijetu. Ovdje je učinila začetak pokrajinska vlada u Bosni i Hercegovini, koja je naredbom od 17. januara 1921. pod prijetnjom isključenja zabranila svim učenicima, da budu članovi takve kongregacije. Pokrajinska vlada u Hrvatskoj i Slavoniji nije tako drakonska, ali zahtijeva potpunu vlast nad njima naredbom od 8. novembra 1921. br. 17.267. i to pošto je katolički Episkopat iz skupne sjednice predstavkom svojom od 5. maja 1921. jasno i glasno izjavio, da Marijine kongregacije kao religiozna udruženja i pastoralne uredbe Crkve potpadaju samo pod crkvenu vlast.

Škola i sokolstvo.

Ni tuj nije prosvjed Episkopata i čitave katoličke javnosti do danas ništa koristilo, ali se zato dopuštaju ne samo udruženja slobodne misli, već i škole takvih udruženja u srednjih škola, gdje nema nikakva školskog nadzora. Spomenut ćemo još odredbu ministarstva od 19. januara 1921., ko-

jom se određuje, da se srednjoškolska mladež imade priključiti Jugoslaven-
skom Sokolu, pak i uzgajati u sokolskoj ideji, a to je po pisanju samih so-
kolskih prvaka — protukršćanska i protucrkvena — pa opet bez školskog
nadzora. I protiv toga je ustao katolički Episkopat predstavkom i okružni-
com, ustala je čitava katolička javnost i katolički zastupnici u saboru. U
ovoj je stvari na predsjednika Episkopata stigao odgovor od ministra pro-
svjete, u kojem se brani Sokol, ali dopušta mogućnost zlorabe pojedinaca i
poziva Episkopat, da pojedine slučajeve prijavi. Takav je odgovor došao i
na pritužbu protiv zlorabe nekih laičkih učitelja kateheta u Bačkoj i Bana-
tu, a kad su se naveli sasvim točno konkretni slučajevi, ostali su dotičnici
na svojim mjestima ili su bili unaprijeđeni.

Vlada uz otpale svećenike.

Još samo dva tri primjera. Od katoličke Crkve otpali svećenici, koji
dižu formalnu bunu u katoličkoj Crkvi, uživali su u Hrvatskoj sasvim očitu
potporu pokrajinske vlade. To se može shvatiti samo tako, da vlada nalazi
svoj interes u tom pokretu, a to opet znači, da vlada očekuje neke probitke
za sebe, ako se u katoličkoj Crkvi podupiru smutnje, ako se ona oslabi Ra-
do priznajemo istinu, da smo od centralne vlade u Beogradu već ponovno
primili protivna uvjerenja, dapače i protivne odredbe osobito u najnovije
vrijeme. Ali se do danas ne opaža u praksi ništa od toga i ako dalje tako
ostane, moramo doći do uvjerenja, da nekomе više vrijedi rovarjenje dese-
tak otpalih svećenika, bez ikakve religiozne ideje, nego li Crkva katolička.
To pak ne može biti na istinitu korist države SHS.

Vlada proti katoličkim praznicima.

Najnovijeg su datuma dvije činjenice. Pokrajinska vlada u Zagrebu na
svoju ruku bez svakoga sporazuma s duhovnom vlasti, izdala je naredbu o
školskim praznicima. Po toj naredbi imade se u svim školama, ma u njima
ne bilo nijednog pravoslavnog učenika, slaviti nekoliko pravoslavnih blag-
dana, dok se dokida za katoličku mladež proslava njezinog nebeskog za-
štitnika, a vrijeme za ispovijed i duhovne vježbe određuju se tako, da se u-
opće fizički ne će moći obavljati. Sad je vladi teško mijenjati svoju naredbu,
ali će ju napokon ipak morati mijenjati, a mi pitamo: je li to bilo potreb-
no? Jesu li ovakova izazivanja na uhar našoj državi?

Pozivanje bogoslova i svećenika u vojsku.

Druga je činjenica naređenje ministra vojnog i mornarice od 23. marta
1922. o vojnoj dužnosti bogoslova i svećenika. I tu se radi o primjeni srp-
skog zakona za čitavi teritorij kraljevine, a da se nije pitalo, je li politički
razborito bez sabora i zakona dirati u odnošaje, koji su dosele bez ikakve
štete za državu vrijedili u korist svih konfesija. Uzme li se pak na um, da
se upravo sada radi o razoružanju, o smanjenju vojske, o toliko potrebnom
miru među narodima s jedne strane, i o dezolatom stanju upravo i nesta-
šici klera s druge strane, onda se ova naredba ne može nego li najoštrije
osuditi. Na primjer u zagrebačkoj nadbiskupiji imade već nekoliko župa bez
župnika i kapelana, dakle bez svakog svećenika, da i ne spomenemo velikih
župa, na kojima se starac župnik muči bez pomoćnika, a ove godine svrša-
vaju nauke cigla dva bogoslova, i ovi da moraju najprije na 12 mjeseci u
vojni službu bez svake potrebe — a duhovna ih pastva tako krvavo treba!
Ako se ova naredba ne promijeni, što će na to toliki vjernici, koji ne pre-
staju tražiti svećenika, pak doznadu za tu činjenicu?

Separatisti i nepouzđani elementi.

Što nam je reći nakon ovih činjenica? Kao da se sve urotilo u našoj dr-
žavi, da se stvori što više nezadovoljnika. Vrlo je lako sve te od državne
uprave stvorene nezadovoljnike proglasiti nepouzđanim elementima, sepa-
ratistima, defetistima ili kakó još hoćeš, ali je drugo pitanje: je li to držav-
nički mudro i utvrđuju li se ovako temelji naše države! Mi se usudujemo

ovo^{mo} reći to odlučnije, što jače ljubimo ovu državu i što više želimo, da bude i sretna i jaka i poštovana.

Agrarna reforma i vjerska ravnopravnost.

Bacimo li pogled na materijalno stanje katoličke Crkve u našoj domovini, onda nam zapne oko najprije na provođenju agrarne reforme. Koliko je puta katolički Episkopat i usmeno i pismeno kod kraljevske vlade tražio lijeka protiv nepravde, koja se nanosi katoličkoj Crkvi i napokon opširnom predstavkom iz skupne sjednice Episkopata od 6. maja 1921. br. 12. Kad ni na to nije došao nikakav odgovor, a stalno se doznalo, da je pravoslavnom patrijarhi još početkom rujna izdan dekret kojim mu se vraća dajski veleposjed, obratio se je predsjednik užeg odbora Episkopata novom predstavkom od 26. januara 1922. na ministarski savjet moleći rješemje predstavke od 6. svibnja 1921. Ni na tu predstavku nije do danas došao nikakav odgovor, ali smo mogli zato čitati u »Hrišćanskom životu«, listu skupštinskog tajnika dra V. Janjića, gdje se s radošću konstatuje, da se pravoslavnim manastirima imadu 1. oktobra 1922. vratiti agrarnom reformom ošeta zemljišta (Svez. I str. 58.). Nasuprot, kad se je doznalo za osnovu ministra financija o budžetu za godinu 1922., svi smo se zapanjeno upitali, odakle nekomu tolika smjelost, te se usuđuje takovu očitu i groznu nepravdu iznijeti na javu? Za pravoslavne po prilici šest puta toliko, koliko za katolike. Svi su naši crkveni prosvjetni zavodi prezaduženi, katoličko svećenstvo stradava od golotinje i glada, i ovalika nepravda u budžetu! Čini se, da je nekomu zbilja bilo do toga, da nas riješi sumnje o bojazni, izrečenoj u predstavci od 26. januara: »da se ne utuče u nama vjera, da u kraljevini SHS vlada pravednost i jednakost za sve državljane i sve (konfesije) crkve«.

Protukatolička hajka odozgo.

Övakovo postupanje prema katoličkoj Crkvi odozgo, nerazumijevanje katoličkih institucija i života i uslijed toga najneosnovanije i najlude denuncijacije odozdo, pak napadaji i sumnjičenja sa strane stvaraju atmosferu, uslijed koje se rađaju u nekatoličkom dijelu naroda nemili pojavi neprijateljstva i mržnje na katoličku Crkvu i kler njezin. A ipak samo katolička Crkva i njezino svećenstvo spasilo je s najvećom samozatajom i žrtvama narodnost našu u svim ugroženim krajevima; a svuda je najintenzivnije saradivalo na kulturnom i gospodarskom napretku naroda.

Ko će pomoći, da se ispune riječi današnjega ministra Pribičevića, izrečene na historijskoj sjednici hrvatskog sabora 29. oktobra 1918.: »da u toj zajedničkoj državi Slovenci, Hrvati i Srbi imadu da budu potpuno jednak faktor. Ne radi se o tom ei ne može se i ne smije se raditi o tom, da se u tom jedinstvenom narodu pojedini dijelovi majoriziraju ili nulificiraju. Jer, visoki sabore, kad b u svijetu makar jednog i najmanjeg dijela našega naroda mogla da se uvriježi bojazan ili sumnja, da u toj zajedničkoj državi svaki dio našeg naroda ne bi imao bilo jednaku zaštitu bilo jednaki suverenitet, kad bi se takva sumnja mogla uvriježiti u jednom dijelu toga naroda, onda bi ta sumnja izazvala stanje, koje bi značilo jednu slabost naše nove države i u toj slabosti tudinski narodi, koji će naš okruživati i koji će gojiti prema nama imperijalističke težnje, našli bi snagu za sebe.«

Tko će, vapijemo, to da izvede! Mi smo spremni pomoći, jer znamo, da će tek onda biti naša država i jaka i štovana, a i katolička će Crkva u njoj nesmetano vršiti svoj ndasve uzvišeni poziv.

U Zagrebu, dne 29. travnja 1922.

Za jugoslavenski katolički Episkopat:

Dr. ANTE BAUER, *nadbiskup.*

DR. JRONIM MILETA, *biskup šibenski, tajnik.*